

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ક્રિમીનલ અપીલ નં. ૧૩૯૮/૨૦૧૨

વીથ

ક્રિમીનલ અપીલ નં. ૧૩૯૬/૨૦૧૨

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	
૨	પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	

1. =====
=====

અલ્તાફભાઈ (અબ્દુસ) સત્તરભાઈ દરૈયા અને ૧....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

=

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ – ૨ માટે શ્રી વી બી મલિક, એડવોકેટ

સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી માઈથિલી મહેતા,

એ.પી.પી.

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે. જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૭/૦૪/૨૦૧૫

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

૧. વર્તમાન અપીલો અપીલકર્તા-આરોપીઓ દ્વારા ૦૩.૦૮.૨૦૧૨ના રોજ આપવામાં આવેલા દોષસિદ્ધિના ચુકાદા અને આદેશ સામે, વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશ, અમરેલી દ્વારા સત્ર કેસ નં. ૬૯/૨૦૧૧ માં પસાર કરાયેલા, દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં વિદ્વાન નીચલી અદાલતે આરોપીઓને નીચે મુજબ દોષિત ઠરાવી સજા ફટકારી હતી:

(એ) ફોજદારી અપીલ નં. ૧૩૯૮/૨૦૧૨;

(૧) આ અપીલકર્તાઓ, મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૪, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ) સાથે કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુનાહ માટે બે વર્ષના સખત કેદ અને રૂપિયા ૧,૦૦૦/-ના દંડની સજા ભોગવશે, અને દંડના ભરવા પર વધુ ત્રણ માસની સાદી કેદ ભોગવશે;

(૨) અહીંના અપીલકર્તાઓ-મૂળ આરોપી નં.૧ અને જને, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ તથા ૧૧૪ હેઠળના ગુના બદલ, ત્રણ વર્ષનું સખત કેદ અને રૂ. ૨,૦૦૦/-નો દંડ, તથા દંડ ના ભરવા પર વધુ છ માસનું સાદું કેદ ભોગવવાનો આદેશ કરવામાં આવે છે;

(૩) અહીંના અપીલકર્તાઓ મૂળ આરોપી નં. ૧ અને જને દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળના ગુના બદલ પાંચ વર્ષ માટે સખત કેદની સજા તથા રૂ. ૧૫,૦૦૦/- નો દંડ, અને દંડ ના ભરવા પર વધુ એક માસની સાદી કેદ ભોગવવાની સજા કરવામાં આવે છે.

(બી) ફોજદારી અપીલ નં. ૧૩૯૬/૨૦૧૨માં;

(૧) અપીલકર્તાઓ, અર્થાત્ મૂળ આરોપી નં. ૨ અને ૩ માટે, આઈપીસીની કલમ ૪૯૮(એ) સાથે કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુના બદલ, રૂ. ૧,૦૦૦/-ના દંડ સાથે બે વર્ષની કઠોર કારાવાસની સજા, અને દંડ ન ભરવામાં આવે તો વધુ ત્રણ માસની સાદી કારાવાસની સજા થવાની રહેશે;

(૨) અત્રેના અપીલકર્તા નં. ૨, મૂળ આરોપી નં. ૩, ને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ અને ૧૧૪ હેઠળના ગુના માટે રૂપિયા ૨,૦૦૦/-ના દંડ સાથે ત્રણ વર્ષના સખત કેદના દંડને ભોગવવાનો અને દંડ ન ભરવામાં આવે તો વધારાની છ માસની સાદી કેદ ભોગવવાનો;

૨. ફરિયાદ પક્ષના સામાન્ય સંક્ષિપ્ત તથ્યો આ મુજબ છે કે મૂળ આરોપી નં. ૧- અલ્તાફની પત્ની રેશમબેન સીહોરની રહેવાસી હતી અને બંનેના લગ્ન ઘટનાથી છ માસ પૂર્વે થયેલા હતા. લગ્ન ભાવનગર ખાતે યોજાયેલા સમૂહ લગ્ન સમારોહમાં થયા હતા. ફરિયાદ પક્ષનું વધુમાં કેસ એવો છે કે રેશમબેન સાસરિયાના ઘેર આવી જોડાયા બાદ, યોગ્ય અને પૂરતું દહેજ ન લાવ્યાના બહાને માનસિક ત્રાસ આપવાનું શરૂ કરવામાં આવ્યું. રેશમબેનના પિતા એવા ફરિયાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી એફ.આઈ.આર.માં પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે તેમની પુત્રીએ પોતાના સાસુને ભાદિયા ખાતે ઉર્સ સમારોહમાં જવા પરવાનગી આપવા વિનંતી કરી, ત્યારે મૂળ આરોપી નં. ૧ અને જાએ તેણીને તેના બદલે કબ્રસ્તાને જવાનું કહ્યું હતું. અંતે, ૧૪.૦૬.૨૦૧૧ના રોજ, પ્રથમ માહિતીદાતા ને અમરેલીથી ટેલિફોનિક સંદેશ મળ્યો કે તેની પુત્રી રેશમબેને ઝેર પી લીધું છે અને તેણીને સિવિલ હોસ્પિટલ, અમરેલી ખાતે દાખલ કરવામાં આવી છે. ત્યારબાદ, પ્રથમ માહિતીદાતાને તેની પુત્રીના મૃત્યુ અંગેનો સંદેશ પ્રાપ્ત થયો. ત્યારપછી, આરોપીઓ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી.

૩. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ, આરોપપત્ર માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યું. કેસ માત્ર સત્ર અદાલત દ્વારા જ ચલાવી શકાય તેમ હોવાથી, માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ (સંક્ષેપમાં “સી.આર.પી.સી.”) આ કેસને માનનીય સત્ર

ન્યાયાધીશ, અમરેલીની અદાલતમાં સોંપ્યો, જેને ત્યારબાદ સત્ર કેસ નં. ૬૯/૨૦૧૧ તરીકે નંબર આપવામાં આવ્યો.

૪. નીચલી અદાલતમાં વિચારણા દરમિયાન, મૂળ આરોપી સામે મૂકાયેલા આરોપોને સિદ્ધ કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ૧૧ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી તથા ૧૯ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા.

૫. સુનાવણીના અંતે અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીની નિવેદન નોંધ્યા બાદ તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ તરફથી રજૂ થયેલી દલીલો સાંભળ્યા પછી, અમરેલીના માનનીય સત્ર ન્યાયાધીશે આરોપીને આઈપીસીની કલમ ૪૮૮(એ), ૩૦૬ અને ૧૧૪ તથા દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળના ગુનાઓ માટે દોષિત ઠરાવ્યા હતા. સુનાવણી પૂર્ણ થયા બાદ, સત્ર અદાલતે ઉપરોક્ત આક્ષેપિત ગુનાઓ માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવતો ચુકાદો અને આદેશ પસાર કર્યો હતો.

૬. વિદ્વાન સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત તથા અસંતુષ્ટ થતાં, અપીલકર્તા-આરોપીએ વર્તમાન ફોજદારી અપીલ દાખલ કરી છે.

૭. અપીલકર્તા-મૂળ આરોપીઓ તરફથી હાજર શીખેલી વકીલે રજૂઆત કરી કે શીખેલી નીચલી અદાલતનો ચુકાદો તથ્યો તેમજ કાયદાની દૃષ્ટિએ અત્યંત

ભૂલપૂર્ણ છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે પક્ષકારોએ વિવાદોનું નિરાકરણ કરી સમજૂતી કરી લીધી હોવાથી, મામલાના ગુણદોષમાં પ્રવેશ કર્યા વિના, અગાઉ ભોગવેલી અવધિને ધ્યાનમાં રાખી સજા ઘટાડીને આ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે શીખેલા સત્ર ન્યાયાધીશે ગુનાઈતી ન્યાયશાસ્ત્રના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર રેકૉર્ડ પુરાવાની મૂલવણી કરી નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે મૂળ આરોપી નં.૧ અને ૪ વિરુદ્ધ કલમ ૩૦૬ સાથે વાંચવામાં આવતી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૧૪ અંગેના આક્ષેપો આધારવિહોણા છે અને કાયદાની નજરે અસ્વીકાર્ય છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે અપીલકર્તાઓ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાનૂન પર નિર્ભર રહેવાની પરવાનગી માગે છે, જેમાં “જા અને મરી જા” જેવા શબ્દો બોલવા માત્રથી આત્મહત્યામાં પ્રેરણા માટે કોઈને જવાબદાર ઠેરવવા પૂરતું નથી. અહીં, વર્તમાન કેસમાં પણ, વિવાદરહિત છે કે મૂળ આરોપી નં.૧ અને ૪ દ્વારા કહેવાયેલા “કબરસ્તાનમાં જા” જેવા શબ્દોનું મૃત્યુ સાથે સીધું કોઈ સંબંધીકરણ નથી, કારણ કે આવા કહેવાતા ઉચ્ચારણ અને મૃતકે કરેલી આત્મહત્યા વચ્ચે મોટો સમયાંતર હતો. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે ફરિયાદપક્ષ ફરિયાદી દ્વારા ગઢવામાં આવેલી કહાનીની પુષ્ટિ કરવા માટે કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષીની તપાસ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ગંભીર આક્ષેપો મૂળ આરોપી નં.૩ સામે છે, જે મૃતકની જેઠાણી હતી, અને એવો આક્ષેપ હતો કે મૂળ આરોપી નં.૩ વિધવા હોવાથી મૂળ આરોપી નં.૧ સાથે લગ્ન કરવા માંગતી હતી. આવા આક્ષેપના આધારે મૂળ આરોપી નં.૩ને આરોપી તરીકે ધરપકડ કરવામાં

આવી હતી અને ચુકાદાના અંતિમ ભાગ મુજબ તેને સજા ફટકારવામાં આવી નથી. નોંધનીય છે કે મૂળ આરોપી નં.૩, મૂળ આરોપી નં.૧ના લગ્ન પૂર્વે જ વિધવા થઈ ચૂકી હતી. જો મૂળ આરોપી નં.૩ તરફથી મૂળ આરોપી નં.૧ સાથે લગ્ન કરવાની કોઈ ઈચ્છા હોત, તો મૃતક અને મૂળ આરોપી નં.૧ વચ્ચે લગ્ન થયા ન હોત. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલત એ બાબતની કદર કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે ફરિયાદપક્ષના કેસમાં અનેક સ્પષ્ટ અને ગંભીર વિસંગતતાઓ હતી, જેને શીખેલા નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે અત્યંત હળવાશથી અવગણી દીધી હતી, જેના પરિણામે ન્યાયનો ભંગ થયો છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે શીખેલી નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ દોષસિદ્ધિ અને સજાનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદા વિરુદ્ધ છે, વિધાનની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે અને રેકૉર્ડ પુરાવાના વિરુદ્ધ છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે શીખેલી નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે એ બાબતનો વિચાર કરવો જોઈતો હતો કે ફરિયાદપક્ષ કલમ ૩ના દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમ તથા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળનો ગુનો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને તેથી તેમણે આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવા જોઈએ હતા. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે શીખેલી નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે એ બાબતની કદર કરવી જોઈતી હતી કે ફરિયાદપક્ષનો કેસ સાચો અને યોગ્ય માનવામાં આવે તો પણ. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે શીખેલી નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ બાબતની કદર કરવી જોઈતી હતી કે પ્રેરણા ના ગુનાનું બંધારણ રચવા માટે કોઈ ઈરાદાપૂર્વકની મદદ અથવા ઉશ્કેરણી નથી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે માત્ર

એટલા માટે કે એક સંવેદનશીલ સ્ત્રીએ આત્મહત્યા કરી છે, આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં જવાબદાર ઠરાવી શકાય નહીં. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે શીખેલા ન્યાયાધીશે એ બાબતનો વિચાર કરવો જોઈતો હતો કે આરોપીઓની મૃતકને આત્મહત્યા કરવા દોરવાની કોઈ ઈચ્છા નહોતી અને આરોપીઓ તે પૂર્વાનુમાન કરી શકતા ન હતા. ઈશદો અને મેન્સ રિયા પ્રેરણા ગુનાના મુખ્ય તત્વો છે અને વર્તમાન કેસમાં તે અસ્તિત્વમાં નથી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે અત્યંત રસ ધરાવતાં સાક્ષીઓના પુરાવા પર આધાર રાખીને શીખેલા ન્યાયાધીશે કાયદામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂલ કરી છે. તેથી શીખેલા ન્યાયાધીશે આ પુરાવા પર આધાર રાખવો જોઈતો ન હતો. તેથી, આ દૃષ્ટિએ પણ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮(એ) અને ૩૦૬ તથા દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ આરોપીઓ વિરુદ્ધ કેસ સાબિત કરવામાં ખામી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે ફરિયાદપક્ષ આરોપીઓ વિરુદ્ધનો કેસ તમામ વાજબી સંદેહથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે ઉપરોક્ત દૃષ્ટિએ, આ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે અને શીખેલી નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે. તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે નીચેના અધિકૃત નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો છે.

- (૧) ગંગુલા મોહન રેડ્ડી વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૧૦) ૧ એસસીસી ૭૫૦;
(૨) એસ.એસ.છીના વિ. વિજય કુમાર મહાજન અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી ૧૮૦;

૮. તેના વિરોધમાં, શીખેલા વધારાના સરકારી અભિયોજકશ્રીમતી અદાલતને પુરાવાઓમાંથી પસાર કરી રજૂઆત કરી છે કે શીખેલા નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશનો ચુકાદો એવો નથી કે જેમાં તથ્યોના આધારે હસ્તક્ષેપ કરવો પડે અને આરોપીઓની દોષસિદ્ધિમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા-આરોપીઓના શીખેલા વકીલ દ્વારા ઉદ્દેખિત ચુકાદાઓ આ કેસના તથ્યોને લાગુ પડતા નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે ફરિયાદ પક્ષે ફૂરતા અને આત્મહત્યા વચ્ચેનું નેક્સસ સાબિત કરવામાં સફળતા મેળવી છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે શીખેલા નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીઓને યોગ્ય રીતે દોષિત ઠરાવ્યા છે. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન અપીલો રદ કરવામાં આવવી જોઈએ.

૯. મેં અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલ તથા રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી.ની દલીલો સાંભળી છે અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૦. મૃતકના મૂળ ફરિયાદી-પિતાએ ૨૬.૦૩.૨૦૧૫ તારીખના સોગંદનામા દાખલ કર્યા છે, જેને રેકૉર્ડ પર લેવામાં આવે છે. સોગંદનામામાં ઉદ્દેખિત હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં તથા કાર્યવાહી લંબિત રહેવા દરમિયાન, અત્રેના અપીલકર્તાઓ - મૂળ આરોપીઓ સર્વે અને ફરિયાદીના પરિવારજનો વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ અને સામાન્ય બની ગયા છે. હવે પક્ષકારોએ વિવાદોનો સમાધાન કરી લીધો છે.

૧૧. કેસને ગુણદોષના આધારે પર વિચારણા કરતાં પહેલાં, આઈપીસીની કલમ ૪૯૮(એ) અને ૩૦૬ને પુનઃઉલ્લેખિત કરવી આવશ્યક છે, જે નીચે મુજબ છે :—

૪૯૮એ. સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિના સગાંજારા તેણીને ફૂરતા માટે પાત્ર બનાવવું: — જે કોઈ, સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિનો કોઈ સગો હોવા છતાં, એવી સ્ત્રીને ફૂરતા માટે પાત્ર બનાવે છે, તેને એવી કેદની સજા થશે, જે ત્રણ વર્ષ સુધી વિસ્તરી શકે છે, અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.

૩૦૬. આત્મહત્યામાં પ્રેરણા. — જો કોઈ વ્યક્તિ આત્મહત્યા કરે, તો જે કોઈ એવી આત્મહત્યાની ઘટનાઓમાં પ્રેરણા આપે, તેને એવી કૃત્ય બદલ દસ વર્ષ સુધીની અવધિ માટે કોઈપણ પ્રકારના કારાવાસથી દંડિત કરવામાં આવશે, અને તે દંડનો પણ પાત્ર રહેશે.

૧૨. એસ.એસ.છીના (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૯. “ઉશ્કેરણી” ની વ્યાખ્યા સંહિતાની કલમ ૧૦૭ હેઠળ આપવામાં આવી છે. અમને કલમ ૧૦૭નું પુનરુલ્લેખન કરવું યોગ્ય જણાય છે, જે નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:

૧૦૭. કોઈ કાર્યનું પ્રેરણા.— જે વ્યક્તિ કોઈ કાર્ય કરાવવામાં પ્રેરણા આપે છે, તે આ કાર્યનું પ્રેરણા કરે છે, જો તે—

પ્રથમ.— કોઈપણ વ્યક્તિને તે કાર્ય કરવા માટે ઉશ્કેરે છે; અથવા

બીજું.— તે કાર્ય કરવા માટે એક કે વધુ અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે કોઈ સાગરીતમાં જોડાય છે, અને જો એવી સાગરીતાના અનુસંધાને તથા તે કાર્ય કરવા માટે કોઈ કાર્ય અથવા ગેરકાયદેસર અવગણના થાય; અથવા

ત્રીજું.— કોઈ પણ કાર્ય અથવા ગેરકાયદેસર અવગણના દ્વારા, ઈરાદાપૂર્વક તે કાર્ય કરવામાં મદદ કરે છે.

૨૦. સમજૂતી ૨, જે કલમ સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે

૧૦૭ નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:

સ્પષ્ટીકરણ ૨.— કોઈપણ વ્યક્તિ, ક્રિયાનું આચરણ કરવામાં અગાઉ અથવા તે સમયે, તે ક્રિયાનું આચરણ સુલભ બનાવવા માટે કંઈપણ કરે છે, અને તે દ્વારા તેની ક્રિયાના આચરણને સુલભ બનાવે છે, તો તેને તે ક્રિયાનું આચરણ કરવામાં મદદરૂપ ગણવામાં આવે છે.

૨૧. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના મહેન્દ્ર સિંહ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય ૧૯૯૫ પૂરક (૩) એસસીસી ૭૩૧ના ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો છે. મહેન્દ્ર સિંહના મામલે, લગાવવામાં આવેલા આરોપો નીચે મુજબ હતા: (એસસીસી પૃ. ૭૩૧, પરા ૧)

૧. ... મારી સાસુ, મારા પતિ અને મારી નણંદ (પતિના મોટા ભાઈની પત્ની)એ મને હેરાન કરી હતી. તેઓએ મને માર માર્યો હતો અને ગાળો આપી હતી. મારા પતિ મહેન્દ્ર બીજી વાર લગ્ન કરવા ઇચ્છે છે. તેના મારી નણંદ સાથે અનૈતિક સંબંધો છે. આ કારણોસર અને હેરાનગતિના કારણે હું અગ્નિસ્નાન દ્વારા મૃત્યુ પામવા ઇચ્છું છું. ”

ઉપરોક્ત આક્ષેપોના આધારે અદાલતે નિશ્ચિત નિષ્કર્ષ પર પહોંચીને જણાવ્યું કે મૃતકના નિવેદનના આધારે કોઈ પણ રીતે પ્રેરણાના આવશ્યક તત્વો આકર્ષિત થતા નથી. અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, મૃતકને હેરાનગતિના ઉપરોક્ત આક્ષેપના માત્ર આધારે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકી શકતી નથી.

૨૨. વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના અન્ય એક ચુકાદા રામેશ કુમાર વિ. છત્તીસગઢ રાજ્ય (૨૦૦૧) ૯ એસસીસી ૬૧૮ પર પણ આધાર મૂક્યો. આ મામલામાં, આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની પીઠને સમાન સ્વરૂપના એક

પ્રકરણ પર વિચાર કરવાનો અવસર મળ્યો હતો. પતિ અને પત્ની વચ્ચેના વિવાદમાં, અપીલકર્તા પતિએ કહ્યું હતું કે "તમને જે કરવું હોય તે કરવા અને જ્યાં જવું હોય ત્યાં જવા માટે સ્વતંત્ર છો". ત્યારબાદ, અપીલકર્તા રામેશ કુમારની પત્નીએ આત્મહત્યા કરી. અદાલતે પરા

૨૦ એ "ઉત્તેજન"ના અર્થના વિવિધ પાસાઓનું પરીક્ષણ કર્યું છે. અનુચ્છેદ ૨૦ નીચે મુજબ છે: (એસસીસી પૃ. ૬૨૯)

૨૦. દુષ્પ્રેરણા એટલે કોઈને કોઈ કાર્ય કરવા માટે ઉશ્કેરવું, પ્રેરિત કરવું, પ્રોત્સાહિત કરવું કે ઉત્તેજિત કરવું. દુષ્પ્રેરણાની આવશ્યકતા સંતોષવા માટે, ભલે તે આશય દર્શાવતા ખરેખર શબ્દો વાપરવા આવશ્યક ન હોય અથવા દુષ્પ્રેરણા શું છે તે અનિવાર્યપણે અને ખાસ કરીને તેના પરિણામનો સંકેત આપતું હોવું જરૂરી ન હોય, તથાપિ પરિણામ પ્રેરિત કરવાની યુક્તિસંગત નિશ્ચિતતા સ્પષ્ટપણે તારવી શકાય એવી હોવી જોઈએ. વર્તમાન કેસ એવો નથી કે જેમાં આરોપીએ પોતાના કૃત્યો કે ઉદાસીનતા દ્વારા અથવા સતત વર્તન દ્વારા એવા સંજોગો ઊભા કર્યા હોય કે મૃતક પાસે આત્મહત્યા કરવા સિવાય બીજો કોઈ વિકલ્પ ન રહ્યો હોય; આવી સ્થિતિમાં દુષ્પ્રેરણાનો અનુમાન થઈ શક્યો હોત. ક્રોધ કે ભાવાવેશના આવેશમાં, પરિણામો ખરેખર અનુસરે તેમ કરવાનો આશય વિના બોલાયેલો શબ્દ દુષ્પ્રેરણા ગણાવી શકાય નહીં.

આ કેસમાં, અદાલતે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી કે રેકૉર્ડ પર એવી કોઈ સાક્ષ્ય અને સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી, જે પરથી અપીલકર્તા-આરોપીએ સીમા દ્વારા આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરિત કર્યું હતું એવો અનુમાન અનિવાર્ય રીતે કાઢી શકાય.

૨૩. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વિ. ઓરિલાલ જયસ્વાલ (૧૯૯૪) ૧ એસસીસી ૭૩ માં, આ અદાલતે ચેતવણી આપેલી છે કે: ૧૭.... અદાલતે દરેક મામલાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ તથા નીચલી અદાલતમાં રજૂ કરાયેલા પુરાવાની મૂલવણી કરતી વખતે અત્યંત સાવચેત રહેવું જોઈએ, જેથી આ નિર્ધારણ કરી શકાય કે પીડિતાને આપવામાં આવેલી ફૂરતાએ વાસ્તવમાં તેણીને આત્મહત્યા કરીને જીવન સમાપ્ત કરવા પ્રેરિત કરી હતી કે નહીં. જો અદાલતને એવું જણાય કે આત્મહત્યા કરનાર પીડિતા સામાન્ય ચિડચિડા સ્વભાવ, કૌટુંબિક જીવનમાં થતા મતભેદ અને વિવાદો પ્રત્યે અતિસંવેદનશીલ હતી, જે તેના સંબંધિત સમાજમાં ખૂબ સામાન્ય બાબતો છે, અને આવા ચિડચિડાપણાં, મતભેદો તથા વિવાદો સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવનાર વ્યક્તિને, કોઈ નિશ્ચિત સમાજમાં, આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત કરે તેવી અપેક્ષા રાખી શકાતી ન હોય, તો અદાલતની અંતરાત્મા તૃપ્ત થવી જોઈએ નહીં, જેથી આત્મહત્યાના અપરાધમાં પ્રેરણા આપવાના આરોપસર આરોપીને દોષિત ઠરાવવાનું નિર્ધારણ આધારિત કરી શકાય.

૨૪. આ અદાલતે ચિત્રેશ કુમાર ચોપરા વિ. રાજ્ય (દિલ્લી સરકારનો રાષ્ટ્રીય રાજધાની પ્રદેશ) (૨૦૦૯) ૧૬ એસસીસી ૬૦૫ માં દુષ્પ્રેરણા આ પાસા અંગે વિચારણા કરવાનો અવસર મળ્યો હતો. અદાલતે "ઉશ્કેરણી" અને "પ્રેરણા" શબ્દોના શબ્દકોશીય અર્થ પર વિચાર કર્યો હતો. અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે પછીના વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ કૃત્ય કરાવવા પ્રેરવા, ઉશ્કેરવા અથવા પ્રોત્સાહિત કરવાની મનશા હોવી જોઈએ. દરેક વ્યક્તિની આત્મહત્યાપ્રણાલિ અન્યથી ભિન્ન હોય છે. દરેક વ્યક્તિનો આત્મસન્માન અને સ્વાભિમાન અંગેનો પોતાનો જ વિચાર હોય છે. તેથી, આવા કેસો અંગે નિર્ણય કરવા માટે કોઈ ચોક્કસ એકસમાન સૂત્ર નિર્ધારિત કરવું અશક્ય છે. દરેક કેસનો નિર્ણય તેના પોતાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે કરવો પડે છે.

૨૫. દુષ્પ્રેરણા એક માનસિક પ્રક્રિયા સમાવે છે, જેમાં કોઈ વ્યક્તિને પ્રેરિત કરવું અથવા કોઈ કાર્ય કરવામાં તેને ઇરાદાપૂર્વક સહાય કરવી આવરી લેવાય છે. આરોપી તરફથી આત્મહત્યાની પ્રેરણા આપવા અથવા તેમાં સહાય કરવા માટે કોઈ સકારાત્મક કૃત્ય વિના દોષસિદ્ધિ ટકાવી શકાય નહીં. વિધાનમંડળની ભાવના અને આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત ચુકાદાઓનો અનુપાત સ્પષ્ટ કરે છે કે ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિને દોષિત ઠરાવવા માટે અપરાધ કરવાનું સ્પષ્ટ મનોદોષ હોવો આવશ્યક છે. તેમાં એક સક્રિય કૃત્ય અથવા પ્રત્યક્ષ કૃત્ય પણ આવશ્યક છે, જેણે મૃતકને કોઈ વિકલ્પ ન જણાતાં

આત્મહત્યા કરવા પ્રેર્યો હોય, અને તે કૃત્યનો હેતુ મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે તેણે આત્મહત્યા કરી.

૨૬. વર્તમાન કેસમાં, મૃતક નિઃસંદેહ સામાન્ય ચીડ, કલહ અને મતભેદો પ્રત્યે અતિસંવેદનશીલ હતો, જે આપણા દૈનિક જીવનમાં ઘટતા રહે છે. પ્રત્યેક વ્યક્તિની માનવીય સંવેદનશીલતા અન્યથી ભિન્ન હોય છે. એક જ પરિસ્થિતિમાં જુદા લોકો જુદું વર્તન કરે છે.

૨૭. જ્યારે અમે આ કેસના તથ્યોનું સુસ્થિર કાનૂની સ્થિતિના પ્રકાશમાં કાળજીપૂર્વક અવલોકન અને તીવ્ર મૂલવણી કરીએ છીએ, ત્યારે સ્પષ્ટ નિષ્કર્ષ સામે આવે છે કે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ વિશ્વસનીય પુરાવા કે રેકૉર્ડ કોઈ સામગ્રી વિના કોઈપણ દોષસિદ્ધિ કાનૂની રીતે ટકાવી શકાય નહીં. અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૩૦૬ હેઠળ આરોપ ઘડવાનો આદેશ સ્પષ્ટપણે ભૂલભર્યો અને અસ્થિર છે. કોઈપણ વિશ્વસનીય સામગ્રી વિના અપીલકર્તાને ફોજદારી વિચારણાનો સામનો કરવા મજબૂર કરવું ન્યાયના પરિહાસ સમાન થશે. પરિણામે, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૩૦૬ હેઠળ આરોપ ઘડવાનો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે અને તેની વિરુદ્ધ લંબિત તમામ કાર્યવાહીઓ પણ રદ કરવામાં આવે છે.

૧૩. રેકૉર્ડ સામગ્રી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપીની દોષસિદ્ધિ મૃતકના મરણોત્તર નિવેદન પર આધારિત છે અને આરોપીએ મૃતકને માનસિક તથા

શારીરિક ત્રાસ આપ્યો હતો, તે બાબત અંગે કથિત મરણપર્યંત નિવેદન સિવાય અન્ય કોઈ પુરાવો નથી. મરણપર્યંત નિવેદનની વિશ્વસનીયતાનો પ્રશ્ન સર્વોચ્ચ અદાલતે ગોપાલ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યના કેસમાં, જે ૨૦૦૯ (૨) જીએલએચ ૪૮૯ માં નોંધાયેલ છે, પરિચરિત કર્યો છે. આ કેસનો નિર્ણય કરતી વેળાએ સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૮. એકથી વધુ મરણોનમુખ નિવેદનોના સ્વરૂપમાં પુરાવાની મૂલવણી સંબંધિત કાનૂન સુસ્થિર છે. તેથી, મરણોનમુખ નિવેદનોની સંખ્યા નહીં, પરંતુ તેમની વિશ્વસનીયતા જ ફરિયાદ પક્ષના કેસને બળ આપે છે. જો મરણોનમુખ નિવેદન સ્વૈચ્છિક, વિશ્વસનીય અને યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં આપવામાં આવેલું જણાય, તો તેના પર કોઈ પુષ્ટિ વિના પણ આધાર રાખી શકાય. નિવેદન સમગ્રપણે સુસંગત હોવું જોઈએ. જો મૃતકને એવા મરણોનમુખ નિવેદનો આપવાની અનેક તકો મળી હોય, અર્થાત્ એકથી વધુ મરણોનમુખ નિવેદનો હોય, તો તે પરસ્પર સુસંગત હોવા જોઈએ. (જુઓ: કુંડુલા બાલા સુબ્રહ્મણ્યમ વિ. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય [૧૯૯૩ ૨ એસ.સી.સી. ૬૮૪]. તેમ છતાં, જો એક મરણોનમુખ નિવેદન અને બીજા વચ્ચે કેટલીક અસંગતતાઓ જણાય, તો અદાલતે તે અસંગતતાઓની પ્રકૃતિ તપાસવી પડે, એટલે કે તે મહત્વપૂર્ણ છે કે નહીં. વિવિધ મરણોનમુખ નિવેદનોની સામગ્રીની સૂક્ષ્મ તપાસ કરતી વખતે, આવી સ્થિતિમાં અદાલતે આસપાસના વિવિધ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં તેનું મૂલ્યાંકન કરવું પડે.

૯. નોંધનીય છે કે વડી અદાલતે પોતે જ અવલોકન કર્યું હતું કે એ જ રાત્રે આશરે ૦૪૩૫ કલાકે કાર્યપાલક અધિકારી, (ફરીયાદપક્ષ સાહેદ ૯) દ્વારા લખાયેલ મરણોનમુખ નિવેદન (આંક પી ૧૧) એફઆઈઆર તથા એએસઆઈ બલરામ (ફરીયાદપક્ષ સાહેદ ૮) દ્વારા લખાયેલ અગાઉના મરણોનમુખ નિવેદન (આંક પી ૩) સાથે સુસંગત નહોતું, કારણ કે તેમાં અલગ-અલગ પ્રેરણાઓ વર્ણવવામાં આવી હતી. આ એકમાત્ર વિસંગતિ નહોતી. અન્ય અનેક અસંગતતાઓ પણ હતી, અહીં સુધી કે તેણી પર કેરોસીન છાંટવામાં આવી અને ત્યારબાદ તેને આગ ચાંપી દેવામાં આવી હતી તે રીત બાબતે પણ.

૧૦. તેથી, વિસંગતતાઓ અંતિમ નિવેદનને સંદિગ્ધ બનાવે છે. અસંગતતાઓનું સ્વરૂપ એવું છે કે તે નિશ્ચિતપણે મહત્વપૂર્ણ છે. એવી સ્થિતિમાં, અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવવું અસુરક્ષિત રહેશે. દોષસિદ્ધિ રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તાને આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડવામાં આવે છે. તેને તરત જ મુક્ત કરવામાં આવે.”

૧૪. ઉપરોક્ત અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ છે કે જો મરણોનમુખ નિવેદન સ્વૈચ્છિક, વિશ્વસનીય અને યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં આપેલું જણાય, તો જ તેના પર કોઈપણ સમર્થન વિના આધાર રાખી શકાય. વર્તમાન કેસમાં, મૃતકના તમામ નજીકના સગાંએ સ્પષ્ટ અને નિર્ભર રીતે જણાવ્યું છે કે ઘટનાના સમયથી લઈને તેના મૃત્યુ સુધી મૃતક બેભાન હતી અને બોલવામાં અસમર્થ હતી; તેથી,

માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે મરણોનમુખ નિવેદન પર આધાર રાખવો ન જોઈએ હતો. રેકૉર્ડ પુરાવાથી પણ એવું કહી શકાય તેમ નથી કે મૃતક કોઈપણ નિવેદન આપવા માટે યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં હતી. તેથી, ફરિયાદ પક્ષ એ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે કે મૃતક પર ફૂરતા આચરવામાં આવી હતી અથવા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ની આવશ્યક ઘટકો પૂર્ણ થાય છે. એટલું જ નહીં, ફરિયાદ પક્ષ એ પણ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છે કે આરોપીએ આ ગુનામાં ઉશ્કેરણી કરી હતી.

૧૫. સર્વોચ્ચ અદાલતના એસ.એસ. છીના (ઉપરોક્ત) માં કરાયેલા અવલોકનોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આક્ષેપિત વ્યક્તિની તરફથી આત્મહત્યા કરવા પ્રેરણા આપવાનો અથવા તેમાં સહાય કરવાનો કોઈ હકારાત્મક કૃત્ય વિના દોષસિદ્ધિ ટકી શકતી નથી. વિધાનમંડળનો આશય અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા કેસોના પ્રમાણપત્રનો આધાર સ્પષ્ટ છે કે કોઈ વ્યક્તિને ભારતીય દંડ સંહિતા કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠરાવવા માટે ગુનો કરવા માટે સ્પષ્ટ પુરૂષાર્થ હોવો આવશ્યક છે. તેમાં એવો સક્રિય કૃત્ય અથવા સીધો કૃત્ય પણ આવશ્યક છે, જેના પરિણામે મૃતકે કોઈ વિકલ્પ ન જોઈને આત્મહત્યા કરી હોય, અને તે કૃત્યનો આશય મૃતકને એવી સ્થિતિમાં ધકેલવાનો હોવો જોઈએ કે તેણે આત્મહત્યા કરી. તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણય અને આરોપી તરફના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉદ્દેખિત નિર્ણયોનો માપદંડ અપનાવતાં પણ, ફરિયાદ પક્ષે આ આરોપ પુરવાર કર્યો નથી કે આરોપીની કાર્યવાહી એવી

હતી કે જેના દ્વારા મૃતકના મૃત્યુનું કારણ બન્યું અને તે તેના પર આરોપિત થયું. મૃતક આરોપી સાથે રહેતો ન હતો. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે મૃતકે કરેલી આત્મહત્યા માટે આરોપી જવાબદાર હતો.

૧૬. (૨૦૧૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૫૮૪ માં પ્રસિદ્ધ કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્યના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:—

“૧૧. શ્રી અહમદીએ દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાને ધારા ૩૦૬, આઈ.પી.સી. હેઠળ દોષિત ઠેરવતો નીચલી અદાલતનો નિષ્કર્ષ અનુમાન અને કલ્પનાઓના આધાર પર છે. અપીલકર્તા સંબંધે આપેલા તેના ચુકાદામાં નીચલી અદાલતે મૃતકની ડાયરીમાંથી એક પંક્તિ ઉદ્ધૃત કરી છે, જેમાં લખ્યું છે કે હજી પણ તે ઈચ્છે છે કે હું મોડી રાત સુધી કામ કરું. દલીલ કરવામાં આવે છે કે જ્યારે મૃતકે પોતાની ડાયરીમાં ઉપરોક્ત પંક્તિ લખી ત્યારે તે અપીલકર્તાનો સંદર્ભ આપે છે, એવું અનુમાન કરવામાં નીચલી અદાલત ભૂલ કરી હતી. વધુમાં દલીલ કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ રદ કરવામાં આવવી જોઈએ, કારણ કે નીચલી બંને અદાલતો એ બાબતનું મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ રહી કે ફરિયાદ પક્ષે નોંધ પર એવું કોઈ પુરાવું રજૂ કર્યું નથી કે આત્મહત્યા અને આરોપિત ફૂરતા વચ્ચે સીધો અને વાજબી સંબંધ હતો. નીચલી બંને અદાલતોએ એ તારણ આપ્યું હતું કે દહેજની કોઈ માંગ નહોતી અથવા દહેજની માંગ સંદર્ભે મૃતક સાથે કોઈ ફૂરતા આચરવામાં આવી નહોતી, અને ધારા ૩૦૪-ખ, ૪૮૮-અ

આઈ.પી.સી. તથા દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની ધારા ૩ અને ૪ હેઠળના આરોપમાંથી અપીલકર્તાને નિર્દોષ છોડી મૂક્યો હતો, તેથી નીચલી અદાલતો આ વિરુદ્ધ મત પર આવી શકતી નહોતી કે અપીલકર્તા દ્વારા આચરવામાં આવેલી કૂરતાને કારણે મૃતકે આત્મહત્યા કરી. ડાયરીમાં પણ મૃતકે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ એક પણ શબ્દ લખ્યો નથી. ડાયરીનું અવલોકન માત્ર એટલું દર્શાવે છે કે, જેમ કે મૃતકના પતિ સહિતના અન્ય આરોપીઓના મુકદ્દમામાં નીચલી અદાલતે પોતાના નિર્ણયમાં નોંધ્યું છે, મૃતકા હતાશ હતી અને જીવન પ્રત્યેનો બધો રસ ગુમાવી ચૂકી હતી.

૧૨. રાજ્ય તરફથી ઉપસ્થિત શીખેલા વકીલે એ બાબતનો વિવાદ કર્યો નથી કે નીચલી અદાલત દ્વારા પતિ, સસરા, નાંદનો પતિ અને બે નાંદબહેનોને નિર્દોષ છૂટકારો આપતા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામે રાજ્યએ અપીલ દાખલ કરી હતી, પરંતુ તે વડી અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી. તેમ છતાં, આ અદાલતમાં રાજ્ય દ્વારા કોઈ આગળની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી નથી. શીખેલા વકીલે રજૂ કર્યું કે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ સંપૂર્ણપણે યોગ્ય છે.

૧૩. અમે નીચલી અદાલત દ્વારા તથા વડી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાનું અવલોકન કર્યું છે. અમે તે ચુકાદાઓનું પણ પરિશીલન કર્યું છે, જેના દ્વારા પતિ, સસરા, જેઠ અને બે નાંદોને નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો અને જેને વડી અદાલતે પણ સ્થિર રાખ્યો હતો. આ અપીલકર્તાના

સંબંધમાં, દહેજ ઉત્પીડનના આરોપોમાં તેણીને પણ નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવ્યો છે, પરંતુ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળ તેણીને દોષિત ઠેરવવામાં આવી છે.

૧૪. મૃતકના પતિ સંબંધિત નીચલી અદાલતના ચુકાદાનું અવલોકન કરવાથી જણાય છે કે મૃતકના પિતા પી.ડબ્લ્યુ. ૧ એ પોતાની પ્રતિક્ષ પૂછપરછમાં જણાવ્યું હતું કે સગાઈના દિવસથી લઈને વિવાહના વિધિપૂર્ણ સંપન્ન થવા સુધી આરોપીઓ દ્વારા કોઈ દહેજની માંગ કરવામાં આવી નહોતી. જે કંઈ સ્ત્રિધન આપવામાં આવ્યું હતું તે પરંપરા મુજબ તથા તેમની ઈચ્છા અનુસાર, તેમની પુત્રીને ભેટરૂપે આપવામાં આવ્યું હતું. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તેમની પુત્રી તેમને એવું જણાવ્યું નહોતું કે ઉપકાર સિંહની ગેરહાજરીમાં તે દહેજના મુદ્દે પોતાની સાસુ, સસરા, નનદ, પતિ તથા જેઠના કારણે પોતાના વૈવાહિક ઘરમાં નિરાશ રહેતી હતી. સાક્ષીએ પોતે જ જણાવ્યું હતું કે તેમની પુત્રી કોઈ કારણ વિના આત્મહત્યા કેમ કરી તેનું કારણ તો માત્ર ભગવાન જ જાણે છે. આ સાક્ષીએ જણાવ્યું છે કે એવું કહેવું યોગ્ય છે કે આરોપીઓ પૈકી કોઈએ પણ તેમની પુત્રીને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરિત કરી નહોતી, તથા તેણીને હેરાનગતિ પણ કરવામાં આવી નહોતી.

૧૫. અમે આ બાબતે ગંભીર વિચારણા કરીને ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની સાક્ષ્યનો વિશ્લેષણ કર્યો છે. અમારા વિચારપૂર્વકના મતે, અપીલકર્તા વિરુદ્ધ રજૂ કરવામાં આવેલ સાક્ષ્ય ધારા ૩૦૬ હેઠળનો કેસ સ્થાપિત કરતું નથી. ફરિયાદ

પક્ષના સાક્ષીઓની સાક્ષ્યના આધારે માત્ર અપીલકર્તાની દોષસિદ્ધિ ટકી શકતી નથી. કેસના તથ્યો તથા ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની સાક્ષ્યને ધ્યાનમાં લેતાં, નીચલી અદાલતે હાલના અપીલકર્તા સિવાય તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડ્યા હતા અને આ ચુકાદાને વડી અદાલતે સમર્થન આપ્યું હતું. અપીલકર્તા વિરુદ્ધ નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા અને વડી અદાલત દ્વારા સમર્થિત દોષસિદ્ધિના ચુકાદા સાથે સહમત થવા માટે અમને કોઈ મજબૂત કારણ જણાતું નથી।”

૧૭. સર્વોચ્ચ અદાલતની ઉપરોક્ત ટિપ્પણીઓ તથા રેકૉર્ડ પરથી ઉપસતી હકીકતી પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે આરોપીએ મૃતકે આત્મહત્યા કરે તેવા આશયથી ફૂરતા આચરી હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતની ઉપરોક્ત ટિપ્પણીઓના પ્રકાશમાં અને રેકૉર્ડ પરની પુરાવાની વિચારણા કરતાં, ફરિયાદ પક્ષ આરોપી સામે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૮૮(અ) અને ૩૦૬ હેઠળના ગુનાની સાબિતી કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે; તેથી, હું આ નિષ્કર્ષ પર આવવા પ્રેરિત છું કે નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો આવશ્યક છે.

૧૮. ઉપરોક્ત આધાર લેવામાં આવેલ ચુકાદાઓ તથા પુરાવાનું અત્યંત સૂક્ષ્મપણે પરિક્ષણ કર્યા બાદ, આરોપિત કૃત્ય બદલ આરોપીને દોષિત ઠરાવી શકાય તેમ નહોતો, કારણ કે એવું કહી શકાય તેમ નથી કે આરોપી દ્વારા કરવામાં આવેલ શારીરિક તથા માનસિક યાતનાના પરિણામે મૃતકનું મૃત્યુ થયું હતું. એવું

જણાય છે કે વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટના ન્યાયાધીશે અનુમાન અને કલ્પનાઓના આધારે આરોપીને દોષિત ઠરાવ્યો છે અને આ ચુકાદો પુરાવા આધારિત નથી, જે રેકૉર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. તેથી, વિજ્ઞાન મુદત અદાલતના વિવાદિત ચુકાદાને રદ કરીને અપીલો મંજૂર કરવામાં આવવી જરૂરી છે. મૂળ આરોપી નં. ૨ અને ૩ વિરુદ્ધ કોઈ કેસ બનતો નથી. તેથી, તેઓ નિર્દોષ મુક્તિ મેળવવાને પાત્ર છે. જેલ નોંધો/અહેવાલો અને ઉપરોક્ત નોંધણીઓ તથા ચર્ચાઓને ધ્યાને લેતા, મૂળ આરોપી નં. ૧ અને ૪ પહેલેથી જ પૂરતી સજા ભોગવી ચૂક્યા છે, જે ન્યાયસંગત તથા યોગ્ય છે.

૧૯. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, નીચેનો આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે:

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૩૯૮/૨૦૧૨ બાબતે, આ અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાઓ-મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૧-અલ્તાફભાઈ (અબ્દુસ) સત્તરભાઈ દરૈયા અને ક્રમાંક ૪-ઝુબૈદા, પત્ની (અબ્દુસ) સત્તરભાઈ દરૈયા સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮(એ), ૩૦૬ સાથે વાંચેલી કલમ ૧૧૪ અને દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ માટે ફરમાવવામાં આવેલી દોષસિદ્ધિ યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. જોકે, દહેજ પ્રતિબંધ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ દંડનીય ગુના માટે મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૧

અને ૪ સામે ફરમાવાયેલ સજા ૫ વર્ષમાંથી ઘટાડીને ૩ વર્ષ ૯ મહિના કરવામાં આવે છે. દંડ યથાવત્ રાખવામાં આવે છે. અહીંના અપીલકર્તાઓને ૪ અઠવાડિયાની અવધિમાં દંડ ભરવા આદેશ કરવામાં આવે છે; નિષ્ફળ રહેવા પર તેઓને ૧ વર્ષની સાદી કેદ ભોગવવી પડશે. આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ ઉપરોક્ત હદ સુધી સંશોધિત કરવામાં આવે છે.

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૩૯૬/૨૦૧૨ બાબતે, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. વડી અદાલતના ન્યાયાધીશ શ્રી, અમરેલી દ્વારા સત્ર કેસ નં. ૬૯/૨૦૧૧માં ૦૩.૦૮.૨૦૧૨ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે છે. મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૨-ફિરોઝ (અબ્દુસ) સત્તરભાઈ દરૈયા અને ક્રમાંક ૩-મુમતાઝ, અરીફ દરૈયાની પત્ની-અહીંના અપીલકર્તાઓ, તેમના વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આક્ષેપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો પામે છે. જામીન અને જામીનનામું રદ કરવામાં આવે છે. જો કોઈ જામીનદાર હોય તો તે મુક્ત કરવામાં આવે. અહીંના અપીલકર્તાઓ-મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૨ અને ૩ને તાત્કાલિક મુક્ત કરવાની આજ્ઞા આપવામાં આવે છે અને જો તેઓને અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂરી ન હોય તો તેઓને તરત જ મુક્ત કરવામાં આવે. જો અહીંના અપીલકર્તાઓ-મૂળ આરોપી ક્રમાંક ૨ અને ૩ દ્વારા કોઈ દંડ ભરાયો હોય, તો પ્રતિવાદી-રાજ્ય દ્વારા તે તેમને પરત કરવામાં આવે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત નીચલી અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

રાકેશ/

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.